

5. Костакова Л. Д. Особливості управління витратами на основі застосування системи обліку витрат “директ-кост” : [Електронний ресурс] / Л. Д. Костакова. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Dtr_ep/2009_7/.../EC709_25.pdf
6. Кіндрат Р. Я. Системи управління витратами : досвід і перспективи застосування на деревообробних підприємствах / Р. Я. Кіндрат // Науковий вісник. – 2004. – Вип. 14.7. – С. 147-151.

Кірдан О.П.

УДК 338.439.6

ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОГО СТАНУ ПРОДОВОЛЬЧОГО РИНКУ

Прогрес цивілізації та якість життя людей завжди були нерозривно пов'язані з вирішенням проблеми доступності продовольчих товарів. Стан продовольчого ринку на початку XXI століття дає підстави для роздумів та ґрунтовних досліджень, адже значна частка ВВП країн світу виробляється в сфері послуг, натомість частка реального сектора економіки скоротилася до 15–20% ВВП. На продукцію агропромислового комплексу у ВВП нині припадає ще менше – 8–10%. Тому, на наш погляд закономірним є питання: чи можемо ми стверджувати, що людство розв'язало продовольчу проблему? Відповідь на нього ще в 2001 році дав колишній генеральний секретар ООН Кофі Аннан: «Збройні конфлікти у світі дедалі частіше виникатимуть через прісну воду і доступні продукти харчування, а зовсім не через мінеральні енергоносії». На превеликий жаль щороку ми пересвідчуємося в правдивості даного твердження, та з кожним роком ці слова стають дедалі більш пророчими.

Дослідженням цієї проблеми в різні часи займалися видатні вчені філософи й економісти Д. Рікардо, Т. Мальту, А. Печчеї та ін.

Метою статті є дослідження основних актуальних проблем сучасного стану глобального продовольчого ринку та визначення перспектив аграрного сектору вітчизняної економіки.

Занепокоєння в загально цивілізаційному вимірі викликає становище на ринку продуктів харчування та чисельність населення, що збільшується з геометричною прогресією. Чисельне збільшення народонаселення та проблеми, що зумовлюються значними кількісними показниками приросту, вже стали предметом обговорення та дослідження широкого кола науковців. Проте, віра в сприятливий результат, ідеологічні баталії беруть, на жаль, верх над об'єктивними оцінками і здоровим глуздом. Факти, які свідчать про чисельність жителів планети, їх розподіл, феноменальне зростання та урбанізацію, зараз широко відомі, однак, на наш погляд, не буде зайвим навести деякі фактичні показники.

У 1925 році світове населення становило всього лише половину нинішнього. Щоб воно зросло з 1 до 2 мільярдів, знадобилося 75 років. Наступний мільярд додався тільки за 37 років – по суті, в 1962 році нас було вже три мільярди. Ще один мільярд додався всього лише за 13 років, оскільки в 1975 році світове населення фактично досягло чотирьохмільярдного рівня. І відтепер, наскільки можна судити з тенденцій, кожне десятиліття буде додавати в середньому по одному мільярду, що відповідає загальносвітовому населенню в 1850 році.

До недавнього часу вважалось можливим ігнорувати сумні наслідки безконтрольного демографічного тиску і пов'язаних з ним перевагажень. Але навіть тоді, коли офіційна влада дійсно виявляла занепокоєність кардинальною для нашого часу проблемою народонаселення, то й вона, як правило, носить виключно кількісний характер. Люди розглядаються, головним чином, як біологічні організми, економічні істоти або – в більш загальному вигляді – як споживачі. І основна увага, таким чином, майже виключно, спрямована на матеріальні потреби їх існування. При цьому інші найважливіші потреби, бажання і прагнення, пов'язані з соціальною, культурною і духовною природою людини, розглядаються як не головні, другорядні. Роздуми з питання народонаселення, як правило, носять абсолютно некритичний, лжепатріотичний, риторичний характер, вихваляючи і ставлячи у виняткове становище «свій народ» і відносячи до «інших» всю критику та всі недоліки.

При цьому не проводиться ніякого глибокого, змістовного якісного аналізу того, чи зможуть люди жити в гармонії з сьогодишнім днем і нинішнім століттям. По суті, єдиним, що дійсно в цьому зв'язку турбує сучасне суспільство, виявляються проблеми освіти та зайнятості. При цьому дуже мало уваги приділяється такому важливому питанню, як здатність людей відповідально жити і працювати в конкретному, реальному сьогодишньому світі, і ще менше – можливостям саморозвитку особистості та не використаним ще потенціалом, які могли б допомогти людям пристосуватися до життя в ще більш складному майбутньому.

Інакше кажучи, проблеми і політика в області народонаселення ніколи не зв'язується з такими первинними, основними факторами, як якості жителів окремих країн, регіонів та світу в цілому, їх здатність та готовність прийняти виклик і скористатися перевагами свого нового, зміненого положення у світі (в даний час, так і в майбутньому). Це може, в значній мірі, пояснити, чому весь світ переживає такі жорстокі труднощі, абсолютно не сумісні з досягнутим вже матеріальним рівнем життя. Лиш небагато людей, по суті, відчувають себе добре і легко в умовах сьогодення. Між тим, абсолютно безперечно, що визначальне значення в будь-якому людській формації мають якості самих дійових осіб. Таким чином, проблеми, що пов'язані зі світовим демографічним вибухом, виявляються тісно пов'язаними з неадекватним рівнем готовності людей жити в наш час.

У контексті викладеного вище, доцільно згадати Томаса Мальтуса (1766-1834), який в «Нарисі про закон народонаселення» стверджував про неможливість вдосконалення суспільства з допомогою соціального законодавства та державного регулювання. Питання впливу демографічних зрушень на

стабільність суспільного розвитку вчений пов'язував з проблемами взаємозалежності економічних та природних факторів та, виходячи з кількісних характеристик показував, як процес відтворення населення впливає на економічні процеси в суспільстві. Суспільство перебуває в стані рівноваги, коли кількість споживчих благ відповідає кількості населення [1].

Гостра нестача чистої питної води, дефіцит найпростіших продовольчих ресурсів зумовлені, насамперед, неконтрольованим зростанням обсягів споживання. Відповідно до матеріалів Національної розвідувальної ради США, в 2015 році очікується збільшення кількості жителів Землі ще на 1 млрд. Таким чином, приріст населення планети за перші 15 років XXI століття становитиме близько 16%, тоді як посівні площі пшениці в усьому світі за цей період збільшаться на 2,5 – 3%, а посівні площі рису й зовсім скоротяться на 0,8 – 1%.

Для забезпечення потреб зростаючого населення Землі у найближчі 30 років треба буде збільшити сільськогосподарське виробництво мінімум у півтора рази в світовому масштабі та удвічі – у країнах, що розвиваються. При цьому очікується, що світові запаси зерна до кінця 2011 року порівняно з 2010-м роком зменшаться на 7%, ячменю – на 35, кукурудзи – на 12, пшениці – на 10%. Зростуть тільки запаси рису – на 6%, але, за оцінками Продовольчої сільськогосподарської організації ООН (FAO), це навряд чи зможе зупинити підвищення цін на цю культуру. Сучасна практика свідчить, що сформовані запаси використовуються для покриття попиту, який зростає випереджаючими темпами. Зрозуміло, що цей попит тисне на загальний рівень цін на продукцію. За останні 20 років людство стало свідком докорінного перелому тренда цін на продовольство. І якщо останнє десятиліття XX століття давало підстави для оптимістичних прогнозів, то перші десять років нинішнього цих надій не виправдали.

Аналітики Goldman Sachs навіть запропонували новий економічний термін – «агфляція». Він використовується для позначення процесу випереджаючого збільшення ціни на продовольство і технічні культури сільськогосподарського походження порівняно із загальним зростанням цін або зростання цін у несільській сфері. Потреба постійного моніторингу рівня цін на продовольчі товари поставила перед економістами FAO завдання визначати індекс продовольчих сировинних товарів. В індекс включено середні значення індексів цін на п'ять товарних груп, які відображають 55 котирувань.

Нагадаємо, що одним із чинників сучасної нестабільності на світових фінансових ринках можна вважати і продовольчу кризу березня-квітня 2008 року. Вже в квітні 2008-го колишній прем'єр-міністр Італії та президент Євро комісії Романо Проді в інтерв'ю італійській газеті La Repubblica заявив: «Ми нарешті усвідомили, що існує масштабна драма, чревата швидкими наслідками для людства: продовольча криза. Мільярди людей стикнулися із постійним і невтримним зростанням цін на всі сільськогосподарські продукти: від пшениці до сої, від рису до маїсу, від молока до м'яса». Та якщо тоді, на піку кризи в червні 2008 року, індекс продовольчих цін досяг рекордної з 1990 року позначки – 224,1, пункту, то в січні 2011-го він узяв нову висоту – 231 пункт.

Глобальна продовольча криза виявилася набагато більш відчутною та «довгограючою» проблемою, ніж очікувалося раніше. Протягом останніх десятиліть у публікаціях із проблем голоду дедалі частіше можна зустріти лінгвістичні запозичення зі сфер, які мають, здавалося б, непрямий стосунок до продовольства: «голодні бунти», «водні війни» - це тільки деякі.

На планеті дедалі гостріше відчувається нестача прісної води, придатної для пиття і вживання в їжу, вирощування злакових культур, худоби та птиці. За розрахунками FAO, щоб одержати 1кг картоплі, потрібно 1000 літрів води, кукурудзи – 1400, пшениці – 1450, курятини – 4600 літрів. Рекомендована норма витрати води людиною становить 50 літрів на добу. Мінімум – 30 літрів: п'ять – для пиття, 25 – для гігієнічних потреб. Але якщо середній американець споживає 500 літрів води на добу, британець – 200.

За даними FAO, близько мільярда чоловік на планеті голодують. Сучасна географія місць, де відчувається гострий дефіцит кочне потрібних продуктів харчування, охоплює низку країн, що розвиваються, зокрема, в Африці, Азії та Південній Америці, серед яких найскладніша ситуація, за даними FAO, склалася в Уганді, Малі, Нігері, Сомалі, Киргизстані, Таджикистані, Гондурасі, Гватемалі та Гаїті.

Голод уже став детонатором політичних потрясінь у Тунісі, Єгипті, Йорданії, Ємені, Лівії, жителі яких були змушені за шість місяців як мінімум удвічі збільшити витрати на продовольчі товари першої необхідності. Протести вже призвели до зміни влади в Тунісі та Єгипті. Раніше висока вартість продовольства спричинила безлади в Алжирі.

За даними держдепартаменту США, з 2007-го по 2009 рік у світі відбулося понад 60 голодних бунтів, переважно в країнах, що розвиваються. Є побоювання, що в найближчій перспективі можна буде побачити також громадян США та ЄС, які йдуть фешенебельними вулицями американських чи європейських міст із вимогами забезпечити доступ до продовольства.

Причини стабільного зростання цін на продовольство, найімовірніше, слід шукати в ринковому дисбалансі попиту та пропозиції у світовому масштабі. Зростання попиту підтримується двома основними чинниками: використанням агросировини для виробництва біопалива і зміною раціону жителів країн, що розвиваються, які почали споживати більше м'яса. Приміром, тільки в Китаї ціни на свинину збільшуються у середньому на 40–50% на рік.

Обмежувати обсяги споживання м'ясо-молочних виробів директивним шляхом дуже проблематично навіть в умовах «адміністративно-ринкової» економічної системи. Тому основним механізмом подолання продовольчої кризи може стати скорочення виробництва біопалива та поступове переорієнтування використовуваних посівних площ під сільськогосподарські культури.

За оцінками Міжнародного валютного фонду, від 15 до 30% зростання цін на продовольство є результатом вирощування зернових культур для виробництва біопалива. З іншого боку, виробництво етанолу основного заміниacza автомобільного пального дає змогу стримувати зростання цін на нафту і сприяє зниженню інфляції в країнах – великих імпортерах нафтопродуктів. За оцінками Bank of America Merrill Lynch припинення виробництва біопалива призведе до зростання цін на нафту і бензин на 15%. І це зростання по ланцюжку також зумовить подорожчання сільгосппродукції.

Найбільшою проблемою для аграріїв залишаються кліматичні катаклізми, які почастишали в останні роки та разом із ерозією ґрунтів ведуть до скорочення придатних для посівів площ. Протягом останніх років ми стали свідками численних погодних аномалій: повені в європейських країнах, посуха в Росії, наростаюча посушливість в Аргентині та Бразилії.

Приміром, наприкінці минулого року аналітики були стурбовані тим, що збереження посушливої погоди в грудні і січні може завдати шкоди врожаю ріпаку. За даними аналітичного агентства Oil World із середини 2010 року спостерігається скорочення ринкової частки соняшникової та рапсової олії, зниження рівня світових перехідних запасів соняшникової сировини.

Загрозу дефіциту продуктів харчування обговорюють провідні міжнародні інститути. Це питання постійно порушує ООН. Час від часу на ньому акцентують увагу G20, Світовий банк, МВФ. Продовольча безпека також стала однією з центральних тем останньої зустрічі в Давосі. Занепокоєність світової спільноти зіграла не останню роль у створенні паніки на товарних ринках. Як відомо 2010 рік відзначився для глобальної економіки ціновим шоком на продукти харчування.

Так, індекс сільськогосподарських товарів FAO продовольчої та сільськогосподарської організації ООН у грудні 2010 року сягнув рекорду, перевищивши рівень 2007-2008 років, коли у світі була зафіксована продовольча криза, тоді голодні бунти пройшли в тридцяти країнах.

За даними FAO, сьогодні індекс росте здебільшого за рахунок подорожчання кукурудзи, цукру, олії і м'яса.

Рис. 1. Індекс цін на сільськогосподарську продукцію [3]

На цьому тлі вітчизняні природні можливості України можуть бути для неї додатковим козирем у міжнародних переговорах. Постійно зростаючий світовий попит на харчі дає їй шанс поліпшити торговельний баланс, залучити іноземні інвестиції, нові технології та підвищити ефективність сектора.

За даними фонду Блейзера, частка сільського господарства у ВВП країни становить близько 7%. В сільськогосподарському обігу знаходиться 71% території країни, і 54% з них припадає на рілля. Тим часом земля використовується вкрай неефективно. За словами експерта з аграрних питань Центру Разумкова Володимира Жмуцького, у Великобританії розорано 24% території, у Франції – 32%, в Німеччині – 33%, в Польщі – 44%. «Ці показники значно менші, ніж в Україні, а врожайність – більша», - зазначає експерт.

Україна, як і раніше, залишається одним із найбільших експортерів сільськогосподарської продукції у світі. За підсумками 2009/2010 маркетингового року вона посідала третє місце у світі за обсягами експорту зерна з показником на рівні 20,5 млн. тонн; перше місце за обсягами експорту ячменю, вивезення якого становило 6 млн. тонн, що відповідає приблизно третині світового ринку цієї злакової культури; шосте місце за обсягами експорту кукурудзи (5.3 млн. тонн). Безумовно, фактичне припинення експорту зернових восени 2010-го позначилося на цих показниках, проте... У світі, як і раніше, потребують дедалі більших обсягів продовольства, що дає нашій країні реальний шанс на динамічний економічний розвиток.

Тісне співробітництво з українськими зернотрейдерами та представниками агробізнесу стало однією з ключових тем під час зустрічі генерального секретаря ООН Пан Гі Муна і президента Віктора Януковича в Давосі 27 січня 2011 року. Генсек ООН висловив стурбованість глобальною світовою тенденцією зростання цін на харчову продукцію. Віктор Янукович і Пан Гі Мун також обговорили можливість співробітництва ООН і України щодо подолання продовольчої кризи. «Ми ставимо за мету активно долучитися до програм ООН із забезпечення продовольчої безпеки. В Україні є відповідні можливості виробництва сільськогосподарської продукції», – наголосив глава Української держави.

Приємно, звичайно, що перші особи держави бачать потенційні можливості нашої країни сприяти таким організаціям, як ООН, у розв'язанні глобальних проблем людства, та хотілося б, щоб і пересічні жителі

Україні відчували не менший оптимізм із приводу свого добробуту. На жаль, українці, за рідкісним винятком, купують продукти харчування за світовими цінами, одержуючи зарплати аж ніяк не світового рівня. А реальна ситуація з продовольством у країні не набагато відрізняється від загальносвітової.

За розрахунками вчених, українська земля – за належного ставлення до неї – здатна нагодувати понад 300 млн. чоловік. Але тут криється так багато проблем, що на їх вирішення буде потрібно багато років. Взяти хоча б реалізацію програми з відновлення родючості ґрунтів, яка за минуле століття скоротилася до критичних позначок. На жаль, український чорнозем із 10–12-відсотковим вмістом гумусу – основної органічної речовини ґрунту, нині можна побачити тільки в Інституті ім. Л.Пастера в Парижі...

Навряд чи нашій країні вдасться на рівних конкурувати зі Швейцарією чи Люксембургом в сфері банківського бізнесу або збирати електроніку не гірше за японців. Проте можна спробувати реалізувати проект, який виявиться комерційно успішним не в масштабі двох-трьох десятків сімей, а в межах 45-мільйонної держави. З урахуванням кон'юнктури на світових товарних біржах, більш вигідного вкладення, ніж виробництво продуктів харчування, на сьогодні немає.

Джерела та література:

1. Мальтус Т. Опыт о законе народонаселения / Т. Мальтус. – М. : Директмедиа Паблшинг, 2007. – 286 с.
2. Печчеи А. Человеческие качества / А. Печчеи. – М. : Прогресс, 1980. – 320 с.
3. Уряд демонтує ринок в АПК? : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.epravda.com.ua/publications/2011/02/10/270710/>

Мостова М.А.

УДК 339.13.027

САНАЦІЙНЕ УПРАВЛІННЯ ЯК СКЛАДОВА ФІНАНСОВОГО АНТИКРИЗОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Постановка проблеми. Під час здійснення господарської діяльності підприємства постійно перебувають під дією низки факторів внутрішнього та зовнішнього середовища. Це призводить до виникнення коливань, що мають циклічний характер. Невід'ємною фазою життєвого циклу підприємства є спад або криза, яка є негативною тенденцією. Тому актуальним стає розробка інструментарію гальмування спаду показників функціонування під час настання кризи та швидкого відновлення їх зростання. Саме санаційне управління дозволяє зменшити амплітуду коливань в межах економічного циклу, та усунути негативні наслідки кризового стану.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемам санаційного управління й санації, присвячені роботи таких зарубіжних і вітчизняних вчених: Е. Альтмана, Дж. Аргенті, В. Бівера, І. О. Бланка, А. П. Градова, В. М. Гриньової, А. Г. Грязнової, Н. Г. Данілочкіної, В. А. Забродського, М. О. Кизима, Т. С. Клебанової, Б. І. Кузіна, Л. О. Лігоненко, В. С. Пономаренка, О. І. Пушкаря, О. В. Раєвнєвої, Л. С. Ситник, О. О. Терещенка, О. М. Тридіда, Е. О. Уткіна та ін.

Невирішені частини загальної проблеми. На даний час існує чимало досліджень в яких розглянуто окремі аспекти теорії й практики санаційного управління, сформовано й обґрунтовано методичні підходи до проведення антикризових, санаційних заходів, діагностики фінансового стану. Але треба зазначити, що не існує єдиного методологічного підходу щодо застосування інструментів санаційного управління.

Мета статті. Метою дослідження є розробка теоретичних основ санаційного управління підприємством відповідно до типології кризи на підприємстві.

Вклад основного матеріалу. При появі перших ознак кризового стану на підприємстві перед його керівництвом постає завдання усунення його причин та запобігання негативних наслідків, а саме банкрутства підприємства.

Найдійовішим інструментом запобігання банкрутства підприємства є санація. Санація-це чітко координований комплекс заходів фінансового, економічного, технічного, організаційного, правового, соціального характеру, спрямованих на досягнення достатнього рівня або відновлення ліквідності, платоспроможності, прибутковості, конкурентоспроможності підприємства у довгостроковому періоді.

Санаційне управління - процес застосування форм, методів і процедур, спрямованих на соціально-економічне оздоровлення фінансово-господарської діяльності підприємства.

Процес санаційного управління складається з наступних основних етапів:

- I. Ідентифікація кризи;
- II. Оцінка санаційної спроможності підприємства;
- III. Розробка санаційних заходів;
- IV. Впровадження санаційних заходів.

Розглянемо детальніше кожен етап. **I. Ідентифікація кризи.** За визначенням І. Бланка: «криза-одна з найбільш важких форм порушення його фінансової рівноваги, що відображає циклічно виникаючі протягом його життєвого циклу під впливом різноманітних факторів протиріччя між фактичним станом його фінансового потенціалу і необхідним обсягом фінансових потреб, що є джерелом найбільш небезпечних потенційних загроз його функціонуванню».

Для конкретизації та звуження кола досліджуваних криз, на нашу думку, доцільно скористатися поділом за наступними параметрами: